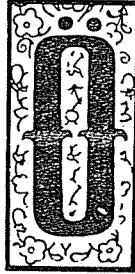

Tasavvuf

HAL

Mahir İZ

İst. Yük. İslâm Enst.
Emekli öğrt. Üyesi.

TEDEN beri zamanı üçe ayırırlar: Geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman.

Her ilim, her fen, her şeyi iyi öğrenebilmek için tasnife tâbî tutulduğu gibi zaman da bu meyanda böyle bir tasnime uğramıştır. Tabii bütün tasnifler nisbî ve izafidir Buna rağmen tasnifler

ilmâ bir zarurettir.

Bir Arap şairi:

«Kaybettiğin zaman geçti gitti, istikbal ise kapalıdır senin için ancak içinde bulunduğun zaman vardır.»

Şair-i içtimâimiz, edîb-i kâmilimiz merhum Mehmet Akif Bey üstadımız bu beyti şöyle tercüme etmiştir:

*Geçen geçmiştir artık, ân-ı müstakbelse mübhemdir,
Hayatından nasîbin bir şu geçmek isteyen demdir.»*

Merhumun çok sevdiği arkadaşlarından her üç lisanın edebiyatına hakkıyla vâkıf ikisinde rahatça şiir söylemiş merhum Hâfız Yusuf Cemil Ararat'ın meşhur bir mısraı tazmin sûretiyle bu beyti şöyle tercüme etmiştir:

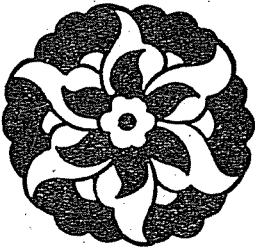
*«Geçti mazî, çekme istikbale gam
Gün bugün, saat bu saat, dem bu dem.»*

Tasavvuf erbabı ise kendi zâviyeleri bakımından Sofiyye istilâhınca manen ve zevkan duyulan hal manâsını şöyle ifade ederler:

*«Mazî ile müstakbele sarf eyleme ömrü
Hal ehli için hiç biri maksud değildir.»*

Kalenderlere gelince, onlar esasen hiç bir zaman kıymet vermedikleri için:

«Mesud o adamdır ki olandan bitenden, cihanın ahvalinden haberdar değildir.» Tabii bunda da dervişlik şemmesi vardır. Hakikî

sahibi olan Allah dilediği vakit, dilediğini yapar. Senin elinden tasarruf gelmez. Onun için hadiselere üzölmek boşunadır. Tabii bu telâkki biraz Cebriyeye kaçar:

Oldu olacak olmayacak olmadı asla
Alemdede niçin boş yere say-u hezer ettim.

sözü, bu fikrin başka türlü bir ifadesidir.

Tasavvuf erbabı hal'e kıymet verdiği gibi zamanı da her an bir tecellinin zuhura gelmiş olması bakımından değerlendirir.

Dem bu demdir, bu demin kadrini bil âgâh ol
Bin demin kıymet ü mâhiyeti bir demde yadır.»

Burada yaşanan âna kıymet verilmesi fikri mündemiçtir. Kıbar-ı Sofiyeden Kuşadalı İbrahim Efendi; «Geç geçenden, geçti fakir geçenden» cümlesi ile halin ehemmiyetine işaret buyurmuştur.

Biz şimdi hal'i cemiyet hayatı ve umûmî hayat bakımından tahlil etmek istiyoruz. Hal o kadar mühim zir zamandır ki Cenâb-ı Hak istikbalin o sâyede garanti altına alınabileceğini beyan buyurmuştur. Bütün ilâhî kanunların temeli hal'e dayanır. Maddî bir görüüş de bunun aksine değildir. Bütün dünya, bütün medeniyet cihanı hal'in hüsn-ü istimalini istikbalin kemâli için şart bilmıştır. Dikkat edecek olursak çok çalışkan milletler üstün vasıflarla temayüz ederler, ve keşifler bu sâyede meydana gelir. Çok çalışmak halden azamî istifade etmek demektir. Ferdin hayatına da bir göz atarsak berberde tıraş olurken, kunduracıya ayakkabısını boyatırken sarılmayan her vasıtada yol alırken kitap, dergi okuyanlar, hal'in ya vaktin kıymetini takdir etmiş olanlardır. Bir milletin ekseriyeti, iş zamanı, kahvehaneleri, sinemaları, gezinti ve eğlence yerlerini boş bırakırlarsa milletçe istikballerini düşünmüyorlar demektir.

Hatemül-Enbiya Efendimizin «iki günü müsâvî olan ziyandadır.» buyurması ne büyük hikmettir. Bize hal'in ve vaktin kıymetini ilk bildiren va'zıdır. İki günün müsâvî olmaması için ikinci günü daha verimli çalışabilmek ve metodlar üzerinde durmak lâzım gelecektir. Aynı mesai saati içinde aynı tempo ile çalışan kazancında bir artım kaydedemez. Vakti değerlendirebilmek için mutlaka çalışma metodunda değişiklik yapabilmek için iş saati dışında bu hususu düşünmesi lâzımdır. Hadis-i Şerifin bize verdiği ders budur. Bu mükemmel vecizenin meâlîni garphılar her iş sahasında her yıl bir yeni metodla zamandan istifade etmektedirler. Kağmı arabasıyla jet uçaklarının keşfi arasında geçen zamanı araştırarak olursak normal beşerî tayy-i mekân sürati akıllara durgunluk verir. Efendimizin yine bir Hadis-i Şerifinde «Amellerin efdali en güç olındır.» buyurmuş buradan alacağımız ders, yükselebilmek, şeref pâyelerini kazanmak için müşküllere katlanmak, zorlukları yenmek, azimle, metanetle, sabırla gayeye ulaşmak için çalışmamızı âmirdir.

Ukbaya nazaran bir insanın dünya hayatı da sınırlanmış ve geniş bil hal'dir. (İnsanın kazancına bağlı) olduğuna dair bulunan Ayet-i Kerim'de bize hal'in, vaktin ve zamanın kıymetini çok bariz bir şekilde beyan buyurmaktadır.